

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica X (2011)

Studenckie Koło Naukowe Historyków Uniwersytetu Pedagogicznego im. Joachima Lelewela w roku akademickim 2009/2010

Rok akademicki 2009/2010 rozpoczął się od letniego obozu SKNH UP w powiecie nowosądeckim. Tak jak rok wcześniej w powiecie gorlickim studenci inwentaryzowali groby, kwatery i cmentarze wojenne Małopolski. Główną siedzibą akcji była Nawojowa i piękny, choć wymagający remontu pałac Stadnickich. Obóz odbył się dzięki współpracy SKNH z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim. W jej ramach studenci historii Uniwersytetu Pedagogicznego od 3 lat biorą udział w tworzeniu ewidencji (m.in. internetowej) pochówków wojennych w województwie małopolskim¹. Projekt finansuje wojewoda małopolski. W ramach wakacyjnych badań członkowie Koła odnaleźli i odkryli, pomierzyli, sfotografowali oraz sporządzili bibliografię prawie stu obiektów cmentarnych w powiecie nowosądeckim. W sierpniowym obozie wzięło udział 15 studentów historii. Opiekę merytoryczną nad tym przedsięwzięciem sprawował dr Hubert Chudzio.

Codziennie rano z bazy w Nawojowej studenci parami wyruszali w różne zakątki powiatu. Trzeba dodać że, groby, kwatery i cmentarze wojenne w Beskidzie Sądeckim często ukryte są w trudno dostępnych rejonach górskich i leśnych. Niejednokrotnie można było tam dotrzeć wyłącznie na rowerze lub pieszo. W związku z tym grupa była wyposażona w kilka rowerów, a także dla bezpieczeństwa (w sytuacji gdy ktoś nie mógł wieczorem wrócić z ewidencji do bazy) w samochód. Przez 10 dni udało się odnaleźć i zewidencjonować wszystkie wcześniej przeznaczone do tego obiekty, a dodatkowo, co najbardziej istotne, odkryć nowe miejsca pochówków wojennych. Było to ponad 30 nieznanych do tej pory przez urzędników powiatowych i wojewódzkich mogił osób, które straciły życie w wyniku działań wojennych. Można też dodać, że w ciągu 10 dni studenci SKNH UP, dzięki swoim odkryciom, dołożyli do wcześniejszego stanu ewidencji grobów wojennych w powiecie nowosądeckim około 50% więcej obiektów. Warto tu jeszcze raz zauważyć, że wcześniejsza baza była tworzona przez kilkadziesiąt lat. Przez ten okres wpisano do niej ponad 60 mogił. Studenci w ciągu paru dni sierpnia dodali ponad 30. To pokazuje, jak ważna i owocna jest praca SKNH UP. Taki efekt dało: przeszukiwanie cmentarzy, przeczesywanie lasów, rozmowy ze świadkami historii oraz kwerenda ksiąg parafialnych.

¹ Na temat prac SKNH zobacz: <http://www.malopolska.uw.gov.pl/grobywojenne/>

O pracach SKNH w powiecie nowosądeckim wielokrotnie informowały media. Oprócz relacji w prasie, również w Radiu Kraków emitowany był reportaż *Odkrywcy* autorstwa Ewy Szkurłat².

Najtrudniejszym, a zarazem najcenniejszym i najefektowniejszym zadaniem realizowanym przez Koło w roku akademickim 2009/2010 był projekt zatytułowany: „Z mrozów Syberii pod słońce Afryki – niezwykle drogi polskich Sybiraków do Ojczyzny, w czasie i po II wojnie światowej”. W jego ramach w dniach 19 października – 9 listopada 2009 roku pod kierunkiem dr. Huberta Chudzio odbyła się wyprawa do Afryki Wschodniej pod hasłem: „Pamiętamy. Polskie cmentarze wojenne w Afryce Wschodniej. Uganda – Tanzania 2009”. O niej szerzej zobacz obszerniejszy artykuł w niniejszym numerze „Annales” zatytułowany: *Dokumentacja i renowacja polskich cmentarzy w Tanzanii i Ugandzie*. Misja Uniwersytetu Pedagogicznego poddała renowacji i wykonała dokumentację³ (fotograficzną, filmową i kartograficzną) trzech polskich cmentarzy. Pierwszy w Tengeru pod Masywem Kilimandżaro w Tanzanii, drugi w Koji nad Jeziorem Wiktorii w Ugandzie, i trzeci w Masindi u źródeł Nilu, także w Ugandzie. Patronat honorowy nad wyprawą objęli: Minister Spraw Zagranicznych RP Radosław Sikorski, Wojewoda Małopolski Jerzy Miller (zanim został szefem MSWiA) oraz Rektor Uniwersytetu Pedagogicznego prof. dr hab. Michał Śliwa, zaś patronat medialny – Radio Kraków⁴ i TVP Kraków.

Kilka miesięcy po powrocie z Afryki, 25 marca 2010 roku, SKNH UP zorganizowało wielką konferencję naukową zatytułowaną „Z mrozów Syberii pod słońce Afryki. 70-lecie pierwszych wywoźek Polaków na Syberię w czasie II wojny światowej”. Przed sesją naukową specjalną konferencję prasową zorganizował Wojewoda Małopolski Stanisław Kracik. Następnie w samych obradach wzięli udział studenci, naukowcy, ale przede wszystkim sybiracy, którzy przeżyli zsyłki, wyjazd z „niehumanitarnej ziemi”, pobyt w obozach w Persji i następnie w polskich osiedlach w Afryce. Konferencji towarzyszyła wystawa zdjęć: „Pamiętamy. Polskie cmentarze w Afryce Wschodniej” oraz film zrealizowany podczas misji do Afryki. Sesję otworzył Rektor UP prof. Michał Śliwa. Następnie pani dyrektor Grażyna Wereszczyńska z Kancelarii Prezydenta RP odczytała list Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego do organizatorów i uczestników konferencji (był to jeden z ostatnich dokumentów, które prezydent podpisał w swym życiu).

W części naukowej referaty wygłosili: dr Anna Zapalec (temat: *Przygotowanie i przeprowadzenie deportacji obywateli polskich w głąb ZSRR w latach 1940–1941*), prof. Daniel Boćkowski (temat: *Polska ludność zesańcza w ZSRR w czasie II wojny światowej*), dr Hubert Chudzio (temat: *Polskie osiedla w Afryce Wschodniej i Południowej w latach 1942–1952*), prof. Władysław Masiarz (temat: *Polskie skupiska na Syberii po II wojnie światowej do czasów współczesnych*), Anna Hejczyk, Mariusz Solarz (temat: *Pamiętamy. Polskie cmentarze w Afryce Wschodniej – stan*

² Reportażu można posłuchać na stronie: http://www3.radiokrakow.pl/web/zest_audycje_reportaz/zest_audycje_reportaz349.mp3

³ Z dokumentacją można się zapoznać na stronie: <http://polskiecmentarzewafryce.eu/home>

⁴ Posłuchaj reportażu *W drodze do domu* autorstwa Ewy Szkurłat z Radia Kraków na temat misji SKNH UP w Afryce: http://www3.radiokrakow.pl/web/zest_audycje_reportaz/zest_audycje_reportaz370.mp3

polskich nekropoli dzis. Wyprawa SKNH UP) i sybiraczka pani Maria Dutkiewicz, prezes Klubu pod Baobabem (temat: *Moje wspomnienia z Syberii i Afryki*). Po tych wystąpieniach nastąpiła ożywiona dyskusja, w której oprócz naukowców głos wielokrotnie zabierali sybiracy. Przemówienia tych ostatnich były nacechowane wielką dozą patriotyzmu oraz wzruszenia. Po obradach nastąpiły kolejne zaplanowane punkty dnia. Najpierw pokaz trzech filmów dotyczących tematyki polskich osiedli w Afryce oraz wywózek Polaków na Syberię. Następnie – ekspozycję fotograficzną uroczyste otworzyli: sybiraczka Maria Dutkiewicz i minister Jerzy Miller (MSWiA), który przyjechał specjalnie na konferencję do Krakowa. Dzień zakończył się uroczystą kolacją dla sybiraków i innych uczestników sesji naukowej, na którą zaprosił Jego Magnificencja Rektor UP prof. Michał Śliwa⁵. Zarówno sesja naukowa, jak i wyprawa do Afryki spotkała się z olbrzymim zainteresowaniem krakowskich i ogólnopolskich mediów. Planowana jest publikacja pokonferencyjna.

Fundusze na projekt przeznaczyli: Rektor UP prof. Michał Śliwa, Dziekan Wydziału Humanistycznego UP prof. Kazimierz Karolczak, zostały wypracowane przez Studentów SKNH w ramach ewidencji pochówków wojennych w powiecie krakowskim (umożliwili to wojewodowie małopolscy: najpierw Jerzy Miller, a potem Stanisław Kracik), Samorząd Uczelniany UP, Samorząd Doktorantów UP, Urząd Miasta Krakowa, Instytut Historii UP, pani Teresa Żurkowska. Wszystkim Koło bardzo serdecznie dziękuje.

W opisywanym okresie członkowie Koła brali udział w trzech wymianach ze studentami z Niemiec. Pierwsza z nich organizowana była już po raz drugi w Waren (RFN). Potem miała miejsce rewizyta w Krakowie i Oświęcimiu. Grupa studentów historii UP pod kierownictwem dr Anny Zapalec dyskutowała z młodymi Niemcami na trudne tematy związane ze stosunkami polsko-niemieckimi, szczególnie zaś z wydarzeniami z II wojny światowej. Temat sesji brzmiał: „Przymusowe migracje Polaków i Niemców w czasie II wojny światowej i w czasach powojennych”. W ramach tych spotkań studenci historii Uniwersytetu Pedagogicznego wykorzystywali jako źródło historyczne zebrane przez członków SKNH na obozach naukowych w latach 2004–2006 relacje ludności przesiedlonej/wypędzonej. Druga wymiana była związana z trójstronną konferencją polsko-izraelsko-niemiecką o wspólnej nazwie: „Collective National Identity. Tri-national Conference”. Po wcześniejszym pobycie w Beit Berl Academic College w Izraelu przyszła kolej na wizytę w Ludwigsburgu w Niemczech. Następnie Izraelczycy i Niemcy przyjechali do Krakowa, gdzie w dniach 5–9 lipca 2010 roku odbyła się ostatnia z trzech sesji naukowych, kończąca cały projekt. Ze strony polskiej przedsięwzięciem kierował dr Piotr Trojański. Podczas wspomnianego pobytu w Izraelu podjęto rozmowy z przedstawicielem monachijskiego Kreis Jugend Ring München Land. Strona ta była zainteresowana współpracą ze SKNH UP. Powodem zainteresowania były informacje o badaniach SKNH UP dotyczących wysiedleń/wypędzeń Polaków w czasie i po II wojnie światowej. Właśnie partnera z takimi doświadczeniami poszukiwała w Polsce młodzież z Monachium. Organizacja niemiecka zaoferowała pokrycie kosztów pobytu w stolicy Bawarii. Po przygotowaniu programu wyjazd doszedł do skutku w terminie 10–17 kwietnia 2010 roku. Pobyt w Bawarii został zdominowany dyskusjami na temat

⁵ Reportaż fotograficzny z konferencji zobacz na stronie: http://www.up.krakow.pl/main/?page=Konferencja_25_03_2010

dziesięciu narodowego socjalizmu i tragicznych skutków dojścia Hitlera do władzy. 25 studentów historii i filologii germańskiej wzięło również udział w warsztatach tematycznych w byłym obozie koncentracyjnym w Dachau. Wyprawą kierowali: dr Isabel Roeskau-Rydel, dr Piotr Trojański i dr Hubert Chudzio.

W omawianym okresie działalności SKNH ukazały się dwa kolejne numery oficjalnego czasopisma Koła „Wehikuł Czasu”. Na stronie internetowej Koła są dostępne poszczególne jego numery. W gazetce zamieszczane są artykuły o tematyce historycznej, ale również kulturalnej, humorystycznej, a także poezja. Ostatnio pojawił się nawet komiks historyczny. „Wehikuł Czasu” jest pismem otwartym, w którym może publikować każdy student oraz pracownik Instytutu Historii UP. Koło zaprasza więc na łamy pisma. W Internecie nadal aktywne jest też Forum Historyków UP (zarządzane przez członków Koła), na którym studenci historii (i nie tylko) w niezobowiązującej formie mogą podyskutować o różnych zagadnieniach historycznych. Dyskusje na Forum są żywe, a odwiedzają go coraz liczniej kolejni internauci pasjonujący się historią.

W listopadzie 2009 roku w klubie „Bakałarz” odbył się kolejny Bal Historyka. Przeprowadzono też „otrzesiny” I roku. Tak organizowane imprezy stały się już tradycją, a chętnych do uczestnictwa w nich nie brakuje.

SKNH wspólnie z dyrekcją i pracownikami Instytutu Historii przygotowało także Dni Otwarte Instytutu Historii. Studenci (niektórzy przebrani w stroje z epok historycznych) razem z pracownikami naukowymi przedstawiali ewentualnym przyszłym studentom program studiów, a także inne możliwe formy rozwoju w naszym Instytucie. Prezentacji towarzyszyły okolicznościowe wystawy fotograficzne (ze zbiorów Koła) oraz pokazy multimedialne przygotowane przez SKNH. Całością Dni Otwartych zawiadywał dr Jerzy Ciecieląg.

Jeśli chodzi o działania ściśle naukowe, kilkunastu naszych studentów wzięło udział w ogólnopolskich i zagranicznych sesjach naukowych. Uczestnicy konferencji przygotowali i wygłosili referaty. Intensywnie działają także poszczególne sekcje Koła (istnieją sekcje: Starożytnicza, Wojskowości, Historii Kobiet, Historii Żydów, Dokumentacji Przymusowych Migracji Polaków, Historii Najnowszej). Na cyklicznych spotkaniach członkowie SKNH przedstawiają referaty zgodne z tematyką działalności poszczególnych sekcji. Każda grupa przynajmniej kilka razy w roku organizuje wycieczki dydaktyczne do krakowskich muzeów oraz innych obiektów historycznych. Sekcja Historii Najnowszej przygotowała wyjazd do Warszawy, w programie którego było między innymi zwiedzenie Muzeum Powstania Warszawskiego. Wyprawą kierował dr Mariusz Majewski.

W wakacje 2010 roku członkowie Koła po raz kolejny wzięli udział w obozie letnim poświęconym ewidencji grobów, kwater i cmentarzy wojennych w Małopolsce. Stałą bazą były Dobczyce, a badaniom zostały poddane powiaty: myślenicki i część wielickiego. Akcją kierował dr Hubert Chudzio. Oprócz wykonania reinwentaryzacji znanych już obiektów studenci odkryli kilkadziesiąt nieznanych miejsc wojennych pochówków. O pracach wielokrotnie informowały media. Warto tutaj wspomnieć, że tylko telewizyjna Kronika Krakowska gościła na obozie SKNH aż czterokrotnie! To rezultat sensacyjnych odkryć i niezwykłych historii związanych z osobami, które były pochowane w odnalezionych grobach. W poszukiwaniach miejsc pochówków wojennych uczestniczyło 15 członków SKNH UP.

Bardzo aktywna działalność Studenckiego Koła Naukowego Historyków UP wielokrotnie jest ograniczana niewystarczającymi środkami finansowymi. W zasadzie od 3 lat Koło nie posiada własnego budżetu. Jest to związane z coraz gorszym stanem finansów Instytutu Historii. Aby zaradzić niedoborom, na ile to możliwe, fundusze są pozyskiwane z zewnątrz. Dowodem na to są cztery ostatnie letnie obozy naukowe, które zostały zorganizowane wyłącznie ze środków zewnętrznych uzyskanych na skutek zabiegów opiekuna Koła i jego przedstawicieli. Brak budżetu bardzo źle wróży działalności Koła w następnych latach. Nadzieja tylko w tym, że dzięki wspólnym wysiłkom SKNH, Dyrekcji Instytutu i Rady Instytutu Koło nie przestanie istnieć. Radością napawa natomiast fakt, że Rektor UP prof. Michał Śliwa oraz Dziekan Wydziału Humanistycznego UP prof. Kazimierz Karolczak z wielką życzliwością patrzą na działalność Koła i wspomagają finansowo jego prace.

Opiekun Studenckiego Koła Naukowego Historyków UP
Hubert Chudzio